

Monumentnummer*: 515100

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2000
Kadaster deel/nr 82980/146

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Leiden		Leiden		Zuid-Holland			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Nieuwsteeg	18			2311 SB	Leiden		
Steenshuur	25			2311 ES	Leiden		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Leiden		G				2010	

*Omschrijving***

Inleiding

Het LABORATORIUM voor natuur-, schei- en ontleedkunde van de Leidse Universiteit werd in 1856 ontworpen door Henri F.G.N. Camp (1821-1875) en in 1859 voltooid in een Eclectische bouwstijl met Neo-Classicistische elementen. Camp was de architect des Konings van koning Willem III in de periode van 1849 tot 1874, maar ontwierp het laboratorium als particulier architect. Het laboratorium is later vernoemd naar de Nobelprijswinnaar prof. dr. H. Kamerlingh Onnes die hier in 1908 voor het eerst vloeibaar helium maakte.

Op de hoek van de Nieuwsteeg en Steenshuur is in 1922 een hoekpaviljoen toegevoegd aan het oorspronkelijke symmetrische gebouw. Het laboratorium is gebouwd op de zogenaamde Kleine Ruine die na de kruitramp van 1807 was ontstaan en beeldbepalend gelegen aan Steenshuur, naast de Nieuwsteegbrug en tegenover het Van de Werffpark, binnen het beschermd stadsgezicht.

N.B.: De naoorlogse toevoegingen aan de achterzijde zijn voor de bescherming van ondergeschikt belang.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het langgerekte laboratorium is op een rechthoekige plattegrond over twee bouwlagen opgetrokken in rode baksteen onder een schilddak met leien in Maasdekking.

Boven het dak steken de uiteinden van de brandmuren uit. Het pand is deels onderkelderd met souterrains en kruipruimtes, die ontsloten zijn van binnen uit en door enkele ingangen in de hardstenen plint. Ook rechthoekige ventilatieroosters en vierruits keldervensters in de plint.

De oorspronkelijk symmetrische voorgevel (zuid) bestaat uit een middenrisaliet van drie vensterassen onder een fronton, met aan weerszijden negen-assige vleugels. Op de kroonlijst in goudkleurige kapitalen de naam Kamerlingh Onnes Laboratorium. Voor de middenrisaliet een aanbouw van één bouwlaag met gebosseerde natuurstenen hoekpenanten en een natuurstenen balustrade op het balkon. Het risalerende hoekpaviljoen aan de Nieuwsteeg (west) telt vier vensterassen. Op alle hoeken gemetselde en gebosseerde lisenen.

Achtruits vensters onder strekken, drie rondboogvensters in geprofileerde houten lijsten op de eerste verdieping onder het fronton en vier rondboogvensters met onder meer diagonale roeden op de verdieping van het paviljoen. Doorgetrokken houten waterdorpels en een gepleisterde cordonlijst op de hoogte van de verdieping geleiden de gevel horizontaal. De gevel is afgesloten door een houten kroonlijst en goot op klampen. In het timpaan tandlijsten.

De zijgevel van het paviljoen (west) aan de Nieuwsteeg is gebogen en telt drie vensterassen. Identiek geled als de voorgevel, doch met drie rondboognissen op de verdieping.

Interieur

In het laboratorium zijn onder meer de volgende onderdelen bewaard gebleven: Het hoofdtrappenhuis met een vloer en plinten van hardsteen, een gepleisterde borstwering met een zandstenen deksteen, lijsten en pedestals van zandsteen en geprofileerde gepleisterde scheibogen. Het trappenhuis is afgedekt door een glazen lichtdak. In de gangen op de begane grond: ovalen rozetvensters boven de deuren; in drie bovenlichten glas-in-lood vensters uit de jaren twintig van de twintigste eeuw met daarop afgebeeld chemici of natuurkundigen aan het werk.

In de lokalen: betonnen vloerdelen en hardstenen leestafels op geschubde consoles voor trillingvrije opstellingen. Verder een tongewelf in een deel van de gang op de eerste verdieping, houten kapspanten, de oorspronkelijke vloerbalken en veel deurposten en cassetendeuren. De oorspronkelijke machines waarmee de helium voor het eerst vloeibaar werd gemaakt, zijn ook nog aanwezig.

Het meest bijzondere onderdeel van het interieur is de collegezaal in het paviljoen aan de Nieuwsteeg met de bijbehorende opslagruimte voor demonstratiemodellen. In de opslagruimte staan nog houten kasten over twee lagen. De collegezaal is een rechthoekige ruimte onder een cassettenplafond met drie gebogen randen, gesneden kraagstukken en rozetten. Het balkon aan de voorzijde is door drie rondbogen gescheiden van de zaal. In de zaal tribunes en een balkon met rijen vaste houten klapstoelen. Verder zijn er in de zaal onder meer houten wandbetimmeringen met cassettes en ionische pilasters, houten radiator-ombouwen, gietijzeren balkonhekken en gietijzeren balusters in trapleuning, bronzen deurkrukken en vierkante houten kolommen en pilasters met dorische kapitelen.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het gefaseerd tot stand gekomen laboratorium voor natuur-, schei- en ontleedkunde is van algemeen belang, wegens cultuur-en architectuurhistorische alsook typologische waarde als vroeg en overwegend gaaf bewaard voorbeeld van een voor de experimentele wetenschappen bestemd universiteitsgebouw, uitgevoerd in de voor de bouwtijd kenmerkende eclectische-classicistische trant.

Tevens is het laboratoriumgebouw van algemeen belang wegens de betekenis voor de wetenschap vanwege de herinnering aan het werk van vooraanstaande natuur-en scheikundigen, met name H. Kamerlingh Onnes en andere Nobelprijswinnaars, alsook vanwege de gaaf bewaarde collegezaal en de oorspronkelijke machines waarmee helium in 1908 voor het eerst vloeibaar werd gemaakt.

Voorts is het laboratoriumgebouw van belang als eerste universitaire opdracht in het oeuvre van de architect des konings H.F.G.N. Camp en wegens stedenbouwkundige waarde als beeldbepalende bebouwing van de voormalige Kleine Ruine aan de Steenschuur.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Onderwijs en wetenschap

Functie

Laboratorium